

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

La col·lecció Deering a Maricel de Sitges i al Castell de Tamarit (1909-1921): un somni d'art hispànic frustrat

Sebastià Sánchez Sauleda

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

8. LA DISSOLUCIÓ DE LA COL·LECCIÓ

L'any 1921 el projecte de Maricel iniciat per Charles Deering i dirigit per Miquel Utrillo des de 1909 semblava anar en la bona direcció. L'extensa col·lecció d'art que havien reunit i el recinte que l'allotjava, eren celebrats per intel·lectuals, periodistes i també alguns col·leccionistes del país. Fins i tot diversos polítics estrangers i importants personalitats del món artístic com Bernard Berenson o Arthur Byne mostraren el seu interès per visitar-la, conèixer de primera mà les peces que la conformaven i gaudir del marc arquitectònic que li servia d'aixopluc.

Tot i les tensions existents entre els seus protagonistes manifestades a la correspondència que intercanviaren d'ençà 1919, l'activitat a Maricel l'any 1921 se seguia desenvolupant normalment. Deering descansava a la residència en companyia de la seva família, a la que s'hi afegí posteriorment el jutge Elbert H. Gary per passar una temporada amb ells. Utrillo, mentrestant, seguia atenent les visites que venien a Sitges per veure el palau i les col·leccions d'art. Aquest era el cas del Cardenal Francesc d'Assis Vidal i Barraquer (1868-1942) que al mes de gener d'aquell any va ser hoste durant uns dies del nord-americà.²⁴⁷⁰ Per aquelles dates també s'hi desplaçà un grup conformat per Benigno de la Vega Inclán (1858-1942), marquès de la Vega-Inclán, Josep Bertran i Musitu (1875-1957) i Isabel Güell (1872-1956).²⁴⁷¹ Fins i tot mossèn Josep Gudiol va agrair per carta les cortesies rebudes durant la seva estada sitgetana, i demanava si alguns amics seus de Vic també podrien apreciar els tresors que allí s'havien reunit.²⁴⁷²

Al febrer els visità l'eminent oftalmòleg austríac Ernst Fuchs (1851-1930)²⁴⁷³ i mossèn Gudiol anuncià a Utrillo que el dia 27 hi retornaria amb mossèn Segimon Cunill, cosí seu, que exercí de guia del nord-americà quan visità Vic.²⁴⁷⁴ El to solemne emprat pel religiós perseguia que el seu interlocutor pressionés a Charles Deering perquè els rebés en persona, petició que demostra que el magnat ja no atenia les visites directament i delegava la tasca en el català. Aquest canvi acabà afectant a les consultes dels especialistes tal i com demostra la petició feta per Agustí Duran i Sanpere (1887-

²⁴⁷⁰ *Eco de Sitges*, (9 de gener de 1921).

²⁴⁷¹ *Ibidem*.

²⁴⁷² Fons Miquel Utrillo, (M.U., núm. inv. 2.825). Carta de mossèn Josep Gudiol a Miquel Utrillo, 29 de gener de 1921. Apèndix Documental (Doc. núm. 218).

²⁴⁷³ *Eco de Sitges*, (6 de febrer de 1921).

²⁴⁷⁴ Fons Miquel Utrillo, (M.U., núm. inv. 2.827). Carta de mossèn Josep Gudiol a Miquel Utrillo, 25 de febrer de 1921. Apèndix Documental (Doc. núm. 219).

La dissolució de la col·lecció

1975). Per via de Macari Golferichs (1866-1938), havia sabut que a Maricel es conservava un àlbum de dibuixos d'un viatger anglès del segle XVIII i volia consultar-lo pels apunts que contenia de l'Ajuntament de Barcelona.²⁴⁷⁵ Temps enrere Utrillo l'hagués citat, però en aquesta ocasió li contestà que no podia obrir-li les portes sense el permís del propietari. Assabentat d'aquest requisit, Duran i Sanpere es comprometé a contactar amb el col·leccionista per tal d'aconseguir la preceptiva autorització.²⁴⁷⁶

El canvi de funcionament també es constatà quan Enric Galwey, un dels artistes amb obra a la col·lecció, sol·licità el mes d'abril visitar el palau acompanyat de Cesar Abadie, un amic seu de Toulouse.²⁴⁷⁷ Utrillo no va poder aprovar la seva visita i hagué d'esperar el vistiplau de Deering que no arribà fins quinze dies després, un cop l'interessat contactà amb el nord-americà directament.²⁴⁷⁸ Tot i que el projecte seguia endavant, les coses ja no eren com abans i la relació entre el col·leccionista i el seu assessor se'n ressentia.

El mes de maig de l'any 1921 també visità Maricel, poc abans de morir, el compositor francès Marie-Joseph-Alexandre Déodat de Séverac (1872-1921),²⁴⁷⁹ i també ho féu sense cap mena de problemes l'escriptor valencià Vicente Blasco Ibáñez (1867-1928). A mitjans d'anys, però, els esdeveniments es precipitaren i per Sitges s'escampà el rumor que Deering s'absentava del poble expressament i que estava empaquetant la col·lecció per endur-se-la cap als Estats Units. En assabentar-se d'aquests moviments i del que intuïa que pretenia fer el nord-americà, Utrillo demanà favors a vells amics i aconseguí que s'elevés una petició formal a Alejandro Lerroux (1864-1949) perquè al Congreso de los Diputados s'abordés la possible dissolució de Maricel.

El polític populista no dubtà en acceptar l'encàrrec i realitzà a la tribuna d'oradors una encesa defensa de Sitges i de la seva legítima propietat de les peces d'art que contenia Maricel, afirmant que la col·lecció no podia sortir del territori espanyol.²⁴⁸⁰

²⁴⁷⁵ Fons Miquel Utrillo, (M.U., sense núm. inv.). Carta de Agustí Duran i Sanpere a Miquel Utrillo, 26 de febrer de 1921. Apèndix Documental (Doc. núm. 209).

²⁴⁷⁶ Fons Miquel Utrillo, (M.U., sense núm. inv.). Carta de Agustí Duran i Sanpere a Miquel Utrillo, 9 de març de 1921. Apèndix Documental (Doc. núm. 210).

²⁴⁷⁷ Fons Miquel Utrillo, (M.U., núm. inv. 2.796). Carta d'Enric Galwey a Miquel Utrillo, 3 d'abril de 1921. Apèndix Documental (Doc. núm. 214).

²⁴⁷⁸ Fons Miquel Utrillo, (M.U., núm. inv. 2.797). Carta d'Enric Galwey a Miquel Utrillo, 17 d'abril de 1921. Apèndix Documental (Doc. núm. 215).

²⁴⁷⁹ *Eco de Sitges*, (8 de maig de 1921).

²⁴⁸⁰ *Actas del Congreso de los Diputados: Extracto oficial de la sesión celebrada el martes 28 de Junio de 1921*. Madrid: Congreso de los Diputados, 1921. El discurs va ser transcrit al diari el *Baluart de Sitges*. «“MARYCEL”». *Baluart de Sitges*, Any XXI, núm. 1.022 (9 de juliol de 1921), p. 1.

La dissolució de la col·lecció

Lerroux, com molta gent assabentada del que succeïa, era del parer que el nord-americà podia abandonar el país quan volgués, però les obres d'art s'havien de quedar on eren. Aquesta exposició pública del que suposadament es volia fer amb el contingut del palau, lluny d'apaivagar la mala maror existent, provocà que les divergències entre Deering i Utrillo fossin encara més acusades.

Assabentats del que succeïa, els membres de la corporació municipal van reaccionar visitant a Charles Deering el 2 de juliol. Quan entraren al palau, a desgrat de Marion Denison Whipple que exercí d'amfitriona degut a la mala salut del seu marit, s'adonaren que ja hi faltaven diversos objectes. Tot i la impressió negativa que s'endugueren, demanaren oficialment a l'industrial que es quedés al poble amb la col·lecció d'art. La resposta, segurament per sortir del pas, va ser del tot favorable, però no els acabà de convèncer i alguns membres del Consistori confirmaren el rumor de la marxa.

L'Ajuntament, decidit a evitar la marxa i a conservar a Sitges els objectes artístics que atresorava la col·lecció, secundà l'organització d'una manifestació en honor d'un dels seus ciutadans il·lustres, que feia dotze anys que s'havia instal·lat a la vila.²⁴⁸¹ El 16 de juliol de 1921, amb l'Alcalde Bonaventura Julià al capdavant i amenitzada per una banda de música, la multitud s'adreçà al palau i aconseguiren que obrissin les portes per entregar-li a Deering un plec de signatures demanant-li que es quedés.²⁴⁸² Fins i tot l'obligaren a sortir al balcó del Racó de la Calma per saludar als assistents i llegir un manifest en anglès que després va ser traduït i molt aplaudit. Acabat l'acte cridaren «Visca Sitges» i tornaren cap a casa convençuts que les coses s'adreçarien.²⁴⁸³

Després de l'acte, al que no hi assistiren Santiago Rusiñol ni Ramon Casas als que es trobà molt a faltar, Deering convidà a un refrigeri a la premsa i els hi ensenyà el palau per tal de convèncer-los que no s'enduria la col·lecció. En el decurs del recorregut, i segons ho certifica una nota apareguda a *La Vanguardia*, els reporters van poder constatar que algunes estances estaven força desendreçades i que hi faltaven algunes obres d'art.

²⁴⁸¹ «Llahor a Mr. Deering. Visca MARYCEL». *Baluart de Sitges*, Any XXI, núm. 1.023 (16 de juliol de 1921), p. 1-2.

²⁴⁸² A la manifestació a més de tot el Consistori sitgetà i nombrosos prohoms de la vila també hi prengueren part l'Alcalde Accidental de Barcelona, llavors Ramon Coll i Rodés (1883-1948), a més de diverses associacions de Sitges i una ampli grup de dones que portaren diversos rams de flors per a la senyora Deering.

²⁴⁸³ La transcripció del discurs de l'Alcalde, el de Charles Deering, així com una crònica detallada de l'acte van ser publicades al *Baluart de Sitges*. «Homenatge a Mrs. Deering. Pro Marycel». *Baluart de Sitges*, Any XXI, núm. 1.024 (23 de juliol de 1921), p. 1-2.

La dissolució de la col·lecció

«[...] después de haber visitado por gracia especial del dueño de «Maricel», algunas de las dependencias del mismo, nuestra impresión acerca del destino de las riquezas artísticas que allí se guardan, es pesimista. En las paredes faltaban algunos cuadros, entre ellos un Greco; parte de los tapices han sido descolgados y estaban en tierra a punto de ser enrollados; acá y allá veíanse paquetes de objetos; en aquellas habitaciones antes tan ordenadas, cuidadas con singular esmero, reinaban el desorden y el abandono, que preceden a un cambio de casa».²⁴⁸⁴

Davant les insistents preguntes dels periodistes, que no acceptaven la seva versió que els tapissos i algunes obres havien estat despenjades per culpa d'una conducció de l'aigua que s'havia fet malbé, el nord-americà finalment acabà reconeixent que havia enviat els objectes de plata, la col·lecció d'art oriental i d'altres peces als Estats Units. Les novetats descobertes pels diaris catalans alertaren als membres de l'Ajuntament, que a diferència dels habitants de la vila sospitaven que la manifestació no havia servit de res i que Deering seguia convençut de marxar. Per asserenar els ànims, uns dies després, el nord-americà envià una carta als organitzadors de la manifestació, en la qual es mostrava commogut per l'acte i els feia avinent que Sitges sempre estaria al seu cor.²⁴⁸⁵ A la missiva, però, no es feia cap referència a la col·lecció d'art deixant entendre que ben aviat s'acomiadaria del poble. Davant la possibilitat que seguissin sortint objectes del palau sense control oficial, els ciutadans s'organitzaren per fer guàrdia a totes hores davant l'edifici.²⁴⁸⁶

Pel que fa a les institucions culturals, els seus representants també se solidaritzaren amb el que estava succeint. Carlos Vázquez (1869-1944), llavors vicepresident de la Casa de Periodistas y Artistas, remeté una postal a Deering felicitant-lo per la seva labor i adherint-se a la reclamació feta pels manifestants.²⁴⁸⁷ També el president de la Diputació de Tarragona el contactà directament per demanar-li

²⁴⁸⁴ UN REPORTER. «La gratitud de un pueblo. Homenaje á la familia Deering». *La Vanguardia*, Any XL, núm. 17.180 (19 de juliol de 1921), p. 6.

²⁴⁸⁵ *La Veu de Catalunya*, Any XXXI, núm. 7.912 (29 de juliol de 1929), p. 9. La carta de Deering es va publicar conjuntament amb el telegrama que li envià el president de la Diputació de Tarragona, llavors Josep Montserrat Cuadrada.

²⁴⁸⁶ «Los tesoros de Mr. Deering». *La Correspondencia de España*, Any LXXIV, núm. 23.087 (22 de juliol de 1921), p. 4.

²⁴⁸⁷ AHS, sense núm. inv. Postal de Carlos Vázquez a Charles Deering, 19 de juliol de 1921. Apèndix Documental (Doc. núm. 328).

La dissolució de la col·lecció

que no s'endugués les obres de la col·lecció dipositades a Sitges i al castell de Tamarit.²⁴⁸⁸ La súplica es tornà a repetir el 5 d'agost, però aquest cop va ser a càrrec d'Àngel del Arco, el president de la Comissió Provincial de Monuments de Tarragona.²⁴⁸⁹

El silenci de Deering davant aquestes peticions provocà que es desapareixin els rumors. Alguns afirmaven que des de finals de juliol a les nits diversos camions començaren a carregar caixes procedents del palau. Es creia que en elles hi havia la col·lecció d'art oriental i la plata, objectes que el nord-americà havia reconegut davant la premsa que ja eren als Estats Units. D'altres afirmaven que les obres d'art s'estaven traslladant poc a poc i discretament al castell de Tamarit, o que en aquestes tasques d'embalatge hi treballava una empresa de duanes de Barcelona que s'havia encarregat d'enviar-ho tot a Nord-Amèrica.²⁴⁹⁰ Fins i tot es deia que Ignacio Pollack, bon amic del magnat i un dels pocs que encara estaven autoritzats a accedir a l'edifici, tenia a la venda diverses peces procedents de Maricel a la seva botiga. Preguntat per aquesta qüestió, l'antiquari respongué que ell només feia gestions perquè la col·lecció es quedés a Espanya fos com fos, tot i que Deering rebutjava les ofertes de compra i es negava a vendre.²⁴⁹¹

Les especulacions anaven en augment, fet al que contribuï una crònica del 21 de juliol signada per Carles Capdevila a la *Pàgina Artística de La Veu de Catalunya*, on analitzava la situació. Al text explicava que dies abans, el 14 d'aquell mes, la senyora Deering s'havia negat a ensenyar l'interior del palau a uns periodistes argüint que: «*¡oh, aquí no hay museo!*».²⁴⁹² Marion Denison Whipple també els va reconèixer que algunes peces havien sortit de l'edifici i en ser preguntada per quines eren, el senyor Jaumandreu, advocat català que col·laborava amb la família realitzant diverses gestions, anava a respondre però ella amb vehemència l'interrompé «*dient que no hi havia necessitat d'inventariar i que si volíem publicar alguna informació ens atenguéssim als noms genèrics que ens acabava de donar*».²⁴⁹³

²⁴⁸⁸ «Crònica telegràfica de províncies. Tarragona». *La Vanguardia*, Any XL, núm. 17.184 (23 de juliol de 1921), p. 10.

²⁴⁸⁹ «Crònica telegràfica de províncies. Tarragona». *La Vanguardia*, Any XL, núm. 17.194 (5 d'agost de 1921), p. 9.

²⁴⁹⁰ «Un tesoro que emigra». *La Publicidad*, Any XLIV, núm. 15.073 (22 de juliol de 1921), p. 1.

²⁴⁹¹ COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 332.

²⁴⁹² CAPDEVILA, Carles. «El cas de Maricel». *Pàgina Artística de La Veu de Catalunya*, núm. 55 (21 de juliol de 1921), p. 5.

²⁴⁹³ *Ibidem*.

La dissolució de la col·lecció

Respecte als diversos objectes que ja havien sortit de Maricel aleshores, Capdevila, partint d'una font fiable que no rebel·là –potser el propi Utrillo-, explicava als lectors que els mobles que ja no eren al palau s'havien anat traslladant poc a poc a Tamarit, tot recordant que l'indret era vora el port de Tarragona *«que té unes condicions excel·lents per a servir de zona neutral propícia a qualsevol exportació que s'hagi d'efectuar amb certa cautela»*.²⁴⁹⁴

Pel que fa a la col·lecció d'art xinès reconeixia que certament havia estat enviada a través dels Estats Units però procedent directament des de la Xina, la qual cosa volia dir que només va travessar el territori nord-americà de pas cap a Europa. I sobretot, el que era més important, que abans d'arribar a Catalunya aquestes peces no formaven un conjunt unitari i que va ser a Sitges on gràcies als experts assoliren tal condició. D'aquesta manera Capdevila reivindicava el paper d'Utrillo en la creació i desenvolupament del projecte.

Finalment el periodista arribava al tema essencial del problema, la propietat de les obres. Des del diari, i ell personalment, no tenien cap mena d'interès en discutir si les peces havien estat adquirides legítimament o no pel nord-americà, però no podia deixar d'interrogar-se sobre una qüestió: quina hauria estat la reacció del govern Nord-americà si un estranger afable i enamorat del país hagués reunit una col·lecció amb el bo i millor del patrimoni artístic nacional amb la idea de cedir-lo a l'Estat, i que tot d'una hagués decidit endur-se aquest tresor adduint que era propietat privada? Evidentment amb aquest supòsit el periodista avalava les diverses gestions realitzades per tots els estaments polítics i socials per tal d'evitar que Deering abandonés Sitges.

Aquest canvi d'idea tampoc s'acabava d'entendre si, com es desvetlla per primera vegada a l'article, el magnat tenia la idea de constituir una fundació amb seu a Maricel que es fes càrrec de la col·lecció després de la seva mort. Aquesta idea fins i tot havia estat celebrada per personalitats com Francesc Cambó, Amadeu Hurtado, Pere Coromines, l'ambaixador espanyol als Estats Units Juan Riaño, el marquès de la Vega Inclán i Jules Pams, que arribà a parlar en una de les seves visites a Catalunya de la necessitat que aquesta fundació instituís un premi cada tres, cinc o deu anys per reconèixer la labor realitzada per pintors, escultors o músics. Tot i l'interès suscitat per la proposta, Capdevila acceptava que s'hagués pogut canviar d'opinió, però creia que *«l'evacuació de Maricel significaria molt més que això; significaria una resposta*

²⁴⁹⁴ *Ibidem.*

La dissolució de la col·lecció

*enormement desproporcionada a alguna cosa d'un ordre ben diferent i bastant inferior a la qualitat espiritual que donava a suposar tan generosa empresa».*²⁴⁹⁵ En definitiva, segons els seu punt de vista, justificar el menyspreu que suposadament pretenia fer Deering a Sitges, Catalunya i Espanya per motius estrictament personals, era absurd.

Per aquest motiu, davant la mala salut del nord-americà i la depressió que patia que el mantenia inactiu des de feia temps, demanava a la gent del seu voltant (Marion Denison Whipple, el senyor Jaumandreu, l'advocat de la família, i altres assessors) que entenguessin que la dispersió i deportació de les obres que conformaven la col·lecció no podia ser vista amb indiferència pel món cultural i polític del país. També demanava que tant la Junta de Museus com l'Estat Espanyol donessin un pas endavant per evitar la catàstrofe i si era necessari, s'arribés als tribunals. Si s'acabés produint aquest supòsit, el Govern d'Espanya no podria defugir d'intervenir perquè el col·leccionista es veuria obligat a explicar els motius que el duïen a treure del país unes peces que havia comprat en condicions molt avantatjoses, fins i tot prometent que sempre romandrien a Catalunya. Capdevila no volia deixar de recordar que si s'exportava la col·lecció als Estats Units i després es volia recuperar quelcom, els preus es triplicarien i *«la gloriosa llegenda de generositat de Maricel quedaria reduïda a un vulgaríssim i colossalment i profitosa operació mercantil realitzada abusant de la ingenuïtat de tot un poble i explotant el desinterès de col·laboracions intel·ligentíssimes».*²⁴⁹⁶

Totes aquestes manifestacions oficials, les invencions, els rumors i les amenaces vetllades no agradaren a algunes persones properes a Deering. Aquest és el cas de Josep Bertran i Musitu, col·laborador aleshores de Francesc Cambó, que havia treballat pel magnat en diversos assumptes com el de la fallida constitució de la fundació. En un text publicat a *La Vanguardia* el 13 d'agost, l'advocat lloava l'actuació del nord-americà en la seva tasca de protecció del patrimoni oblidant les aportacions realitzades per Utrillo, i fins i tot recordava l'enfrontament que tingué amb Archer Milton Huntington quan sol·licità ingressar com a membre de *The Hispanic Society of America* i l'argument que Deering va esgrimir llavors:

«Mr. Hantinkton le pregunto los méritos que tenía para formar parte de la corporación, y Mr. Deering le contestó con las siguientes o parecidas palabras: “Los tengo más que usted, porque usted recogió los tesoros del

²⁴⁹⁵ *Ibidem.*

²⁴⁹⁶ *Ibidem.*

La dissolució de la col·lecció

*arte español para traerlos a nuestro país, y yo vengo a buscarlos, para devolverlos a la tierra y el medio en que se concibieron y realizaron”».*²⁴⁹⁷

Malgrat les especulacions i les baralles dialèctiques a la premsa, el que ningú sospitava era que des de mitjans de maig Deering realment s'estava plantejant la possibilitat de tancar part de la casa i endur-se als Estats Units molts dels objectes que havia reunit. Ho corrobora la carta dirigida a Elbert H. Gary el 14 de maig de 1921, on també recorda cert assumpte molt desagradable amb Utrillo, que no explicita, i afirma que per sort si decidia deixar Sitges encara mantindria la propietat de Tamarit per si volia seguir venint a Espanya i retirar-se aquí com desitjava.²⁴⁹⁸

L'enrenou anava pujant més de to i finalment, tal i com havia sol·licitat Carles Capdevila, el cas arribà a altes instàncies obligant a intervenir a Joaquim Folch i Torres, en qualitat de secretari de la Junta de Museus. En una entrevista que Folch concedí a *La Veu de Catalunya*, tal i com recull Isabel Coll, va ser preguntat per l'assumpte Deering i se li demanaren explicacions del que realment succeïa.²⁴⁹⁹ A aquesta pregunta es limità a contestar que no podia donar detalls, que buscava esclarir què havia passat realment i que s'estava treballant per preservar la col·lecció i aconseguir que el patrimoni català no es fragmentés. Reconeixia que havia anat a Sitges i que durant l'entrevista que mantingué amb Deering constatà el seu disgust i un enuig per unes causes les quals no podia valorar, i que el col·leccionista havia donat nombroses mostres d'estima a Sitges al llarg dels anys.

També constatà la voluntat de Deering de crear una fundació que gestionés la col·lecció un cop ell hagués mort, però recordava que la legislació espanyola en aquesta matèria era molt incompleta i això havia causat nombrosos maldecaps. Per aquest motiu no dubtà a fer-li saber al nord-americà que entenia la seva situació però també li demanà que es quedés a Sitges, i amistosament li recordà que si persistia la seva idea d'abandonar el país amb els objectes artístics podia trobar-se amb moltes complicacions. Des de Maricel aquest darrer consell va ser llegit com una amenaça, constatant que els ànims estaven mot escalfats i una petita espurna podia incendiar-ho tot.

²⁴⁹⁷ BERTRÁN Y MUSITU, José. «“Mar y Cel” el Museo de Sitges». *La Vanguardia*, Any XL, núm. 17.972 (13 d'agost de 1921), p. 13.

²⁴⁹⁸ Northwestern Library, Carta de Charles Deering a Elbert H. Gary, 14 de maig de 1921 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 332.

²⁴⁹⁹ COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 334.

La dissolució de la col·lecció

Possiblement un dels factors que enterbolí l'entrevista era la mala relació que existia des de feia temps entre la Junta de Museus i el col·leccionista. Els desacords s'originaren a partir del 23 d'octubre 1912 arran de la ferma oposició de l'entitat a l'adquisició per part de Deering del *Retaule del Gremi dels Pellaires* (1463-1470/1475), obra de Jaume Huguet,²⁵⁰⁰ data en que els òrgans directius del Gremi es reuniren i acceptaren de vendre les sis taules que conservaven del conjunt a Miquel Utrillo.²⁵⁰¹

La trobada va concloure amb la confirmació que s'havia exportat l'art oriental i la plata, notícia que d'altra banda tothom coneixia, i que els mobles i les catifes s'havien traslladat a Tamarit. Per aquest motiu Folch i Torres li proposà dues possibles solucions. Una, que tot es quedés a Sitges i, l'altra, que només es quedés el més important, el que veritablement tenia valor per l'art català. Deering davant aquestes propostes li contestà que encara no havia pres cap decisió sobre la col·lecció i que estudiaria el cas. En sortir de la reunió, el llavors secretari de la Junta de Museus confirmà els seus temors i era ferm defensor de realitzar una oferta de compra per les obres allí atresorades. L'Ajuntament de Barcelona, de qui depenia l'entitat, hauria de contestar si estava disposada a fer les gestions. Amb el pas del temps i com era habitual, es demostrà que la manca de liquiditat entorpia qualsevol acció proposada pels membres de la Junta.

Les darreres setmanes de Deering a Sitges van ser força agitadaes. Encara estava indecís i no sabia ben bé que fer per això demanava consell constantment a Elbert H. Gary. Aquest des dels Estats Units li responia alegrant-se que l'assumpte amb Utrillo que tantes angoixes i desafectes per Espanya li havien causat, finalment s'hagués acabat.²⁵⁰² Però aquesta indecisió que demostrà va ser aprofitada pel govern espanyol,

²⁵⁰⁰ En assabentar-se d'aquesta decisió, la Junta intervingué ràpidament i contravenint la voluntat del gremi i el desig del col·leccionista, interposà una demanda als tribunals contra els pellaires per dilucidar si tenien la potestat de vendre'l o no. Un cop jutjada la causa es determinà que no. SANPERE I MIQUEL, Salvador. «El Retaule de Granollers». *Vell i Nou*, Any I, núm. 7 (15d'agost de 1915), p. 2.

Aquesta decisió no descoratjà Deering qui seguí interessat en el conjunt durant molts anys segons ho recorda Josep Bertran i Musitu BERTRÁN Y MUSITU, José. *“Mar y Cel” el Museo de Sitges...*, p. 13.

El Gremi el 24 d'abril de 1914 acordà que en no haver satisfet Deering els pagaments en els terminis establerts, se li retornaria el 10% de la Comissió acordada a Utrillo per les gestions de venda realitzades. D'aquesta manera els Pellaires quedaven alliberats de qualsevol compromís i podien buscar altres fórmules per desprendre's del retaule. Fons Miquel Utrillo, (M.U., sense núm. inv.). Document de la Asociación de Curtidores y Zurradores de Barcelona, 24 d'abril de 1914. Actualment les sis taules es conserven al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

²⁵⁰¹ Fons Miquel Utrillo, (M.U., sense núm. inv.). Document de la Asociación de Curtidores y Zurradores de Barcelona, 24 d'abril de 1912. El retaule malauradament ja no estava sencer perquè la pèrdua d'interès per part dels associats provocà que quan s'enderrocà la vella església de Sant Agustí que el custodiava, fos traslladat a la seu del Gremi situada al carrer del Portal Nou número 2 i allí s'empressin les taules per fer-ne portes. A més un incendi produït a les dependències l'any 1835 acabà amb algunes taules i en malmeté la resta.

²⁵⁰² Northwestern Library, Carta de Charles Deering a Elbert H. Gary, 29 d'agost de 1921 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 336.

La dissolució de la col·lecció

que decidí prohibir-li enviar les obres a l'estranger, fet que va ser molt mal rebut pel nord-americà i la seva família. La reacció a aquesta resolució va ser començar el trasllat i preparar el retorn als Estats Units, per instal·lar-se a la casa que s'acabava de construir a Miami.

Pel que fa a la col·lecció, segons la correspondència entre ell i Elbert H. Gary recollida i interpretada per Isabel Coll, sembla que el jutge li recomanà que un cop ho tingués tot als Estats Units creés un Museu Deering similar a la Frick Collection de Nova York i que al projecte s'hi sumés el seu germanastre James.²⁵⁰³ D'aquesta manera, després de la seva mort, les obres quedarien sota control d'un patronat que vetllaria juntament amb els seus descendents perquè les generacions futures tinguessin l'oportunitat de gaudir d'elles.²⁵⁰⁴

Aquest estira i arronsa arribà al seu punt final el setembre de 1921 quan Deering decidí marxar de Sitges amb tota la col·lecció d'art, servint-se pel seu transport de diversos camions. Davant aquesta situació el marquès de la Vega Inclán, com a Comissari Regi de Turisme, es desplaçà urgentment a Maricel per evitar el desastre.²⁵⁰⁵ De res serví la seva intervenció perquè la determinació del nord-americà era ferma i volia abandonar Espanya quan més aviat millor. Segons Isabel Coll abans de sortir del poble es reuní amb algunes persones de confiança per fer-los uns regals. És el cas de Francisca Fontanals, qui l'havia servit amb eficiència i confiança, a qui li donà la casa situada al carrer Sant Joan número 10 lliure de càrregues.²⁵⁰⁶

Pel que fa a Ramon Casas, que inicialment es mantingué al marge de les disputes, poc a poc s'acostà als postulats de Deering i acabà sent un altre beneficiat del col·leccionista. El 14 de setembre de 1921, davant del notari José Maria Gómez de León i actuant com a testimonis Emili Cabot i Enric Clarasó, es va formalitzar la venda de Can Xicarrons en un document que plasmava la mala maror que imperava entre el magnat i qui havia estat fins llavors el seu home de confiança a Sitges. Entre les condicions de venda es va incloure una clàusula per la qual la finca mai podria ser adquirida per Utrillo ni per cap dels seus parents fins a sisè grau civil, no se li podria

²⁵⁰³ Elbert H. Gary va realitzar aquesta proposta perquè en el passat esperonà a Henry Clay Frick perquè creés el seu propi museu.

²⁵⁰⁴ Northwestern Library, Carta de Charles Deering a Elbert H. Gary, 1921 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 336. Fins i tot li proposà que el projecte s'anomenés *Charles Deering Collection* i li recomanà que tot i el seu amor pe Espanya i les ganes de gaudir de la vida, també havia de protegir els seus interessos.

²⁵⁰⁵ *La Vanguardia*, Any XL, núm. 17.994 (8 de setembre de 1921), p. 5.

²⁵⁰⁶ COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 336-338. En la signatura de la cessió actuaren com a testimonis Ramon Casas i Sebastià Carbonell Mussons.

La dissolució de la col·lecció

arrendar a ell ni a cap familiar i a més li ventava la possibilitat de treballar-hi en qualsevol reforma que en un futur s'hi volgués realitzar. Si Casas incomplia qualsevol d'aquestes condicions, la venda, que es tancà per 10.000 pessetes, quedaria immediatament anul·lada.²⁵⁰⁷

Entre els afavorits per Deering també s'hi trobava la Catedral de Tarragona que va rebre la maquinària de l'orgue existent al Palau.²⁵⁰⁸ Però el més interessant va ser que l'industrial deixà encarregat al Cardenal Francesc Vidal i Barraquer i a Ramon Casas, qui actuaria en nom seu, que constituïssin una fundació que dugués el seu nom i que tingués com a beneficiari l'església de Tarragona i a Joan Serra i Vilaró. Aquests percebrien les rentes d'una donació feta pel nord-americà valorada en 100.000 pessetes, que tindria com a objectiu mantenir una càtedra d'arqueologia, prehistòria o temes similars. Dels vincles establerts en quedà constància en algunes cartes de Serra i Vilaró a H. F. Olivant, l'advocat de la família Deering ens els assumptes relatius a les propietats que tenien a Espanya, en les que es demostra com l'eclesiàstic seguia enviant les seves publicacions als Estats Units i rebent regularment xecs de la fundació malgrat la mort del magnat [Fig.8.1].²⁵⁰⁹

Un cop resolt els problemes administratius pendents, Chauncey McCormick, que s'havia desplaçat a Espanya per donar suport al seu sogre, va romandre a Sitges uns dies més per acabar de tancar la casa i solucionar alguns problemes relacionats amb les peces que encara hi quedaven segons es consignà en un acta notarial del 24 de setembre de 1921.²⁵¹⁰ Que el palau quedés buit transcendí a la premsa que es va fer ressò.²⁵¹¹ Pel que fa a McCormick, un cop tancà Maricel deixant-lo mig buit, es dirigí cap a Le Havre on embarcà l'11 d'octubre en direcció a Nova York on tenia previst arribar abans que Charles Deering. Per la seva banda, Marion Denison Whipple ja es trobava als Estats

²⁵⁰⁷ Que Clarasó i Casas participessin d'aquesta humiliació provocà que es refredés l'amistat amb Utrillo arribant a trencar-se tots els vincles amb el pintor a partir de 1922.

²⁵⁰⁸ ANGLÈS, Fina; VERGÉS, Jordi. *Orgues del Camp de Tarragona i les terres del Ebre*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 2013, p. 20.

²⁵⁰⁹ Arxiu Serra i Vilaró (ASV), Arxiu del Capítol de la Catedral de Tarragona, dipositat a l'Arxiu Històric Diocesà de Tarragona, sense núm. inv. Carta de Joan Serra Vilaró a H.F. Olivant, 21 d'octubre de 1941, 4 de maig de 1961 i 9 de maig de 1961. Apèndix Documental (Doc. núm. 257, 258 i 259).

²⁵¹⁰ En ell s'explica que un treballador de duanes li presentà un document signat per diverses persones, entre elles Manuel Cazorro Ruiz (1865-1935), Delegat de Belles Arts. També recull que signà tots els papers malgrat no estar d'acord en alguns punts, perquè sinó el passatge embarcat i la càrrega no podrien salpar. Així mateix reconeixia obertament que no pensava pagar els diners de la factura que li entregaren perquè tota aquesta operació estava plena d'irregularitats. *Ibidem.*, p. 338-340.

²⁵¹¹ GRAU, Luis. «Tesoro artístico que desaparece. "Marycel" queda vacío». *Baluart de Sitges*, Any XXI, núm. 1034 (1 d'octubre de 1921), p. 1.

La dissolució de la col·lecció

Units des de feia dies, i aprofità per esmorzar amb Elbert H. Gary i posar-lo al corrent del que havia succeït a Espanya.²⁵¹²

[Fig.8.1] *Rebut de la Fundació Deering en favor de Joan Serra i Vilaró. 19 de juny de 1940.* Fons Antoni Llorens, Arxiu Museu Diocesà i Comarcal de Solsona

Les obres d'art arribaren a Nova York a principis d'octubre de 1921. Més de cent caixes van ser descarregades davant l'atenta mirada dels membres de l'Art Institute of Chicago, entitat que el novembre d'aquell any arribà a un acord amb el col·leccionista perquè els hi cedís en préstec la col·lecció. Diversos problemes burocràtics feren que les caixes quedessin bloquejades al port durant quatre mesos. No va ser fins gener de 1922 que Robert B. Harshe, director de l'entitat i futur biògraf de Deering, tingué accés a elles i les primeres remeses arribaren al museu. Allí s'escolliren les que es quedarien a Chicago i la resta s'envià cap a Miami. Tot i la donació realitzada, l'industrial manifestà que volia recuperar cinc catifes i també projectà donar gravats i litografies a d'altres institucions com el *Metropolitan Museum of Art* de Nova York. Com bé afirma Isabel Coll, «*Charles Deering parecía más reposado teniendo las obras de Sitges en Estados Unidos, después de las aventuras y desventuras ocurridas, quizás se sentía tranquilo por haber sido capaz de traer consigo la mayor parte de sus tesoros antiguos*».²⁵¹³

A Catalunya quedaren peces de la col·lecció al castell de Tamarit, sobretot mobiliari, pintura i escultura. El Palau de Maricel, també conservà restes del seu passat

²⁵¹² Northwestern Library, Carta de Charles Deering a Elbert H. Gary, 25 d'octubre de 1921 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 340.

²⁵¹³ COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 344.

La dissolució de la col·lecció

gloriós, perquè la família Deering en mantingué la propietat fins 1952. Pel que fa a l'opinió pública, es lamentaren profundament pel que havia succeït i constataren que Deering havia marxat del país tot i les gestions realitzades pel marquès de la Vega Inclán. Tampoc dubtaren en enutjar-se per la important pèrdua que havia patit el patrimoni artístic nacional, recaient «*la responsabilidad sobre quien o quienes condujeron a tomar tan sensible resolución a dicho coleccionista extranjero*», i demanant que a partir d'aquell moment no es donessin tantes facilitats per l'adquisició d'objectes artístics als estrangers.²⁵¹⁴

8.1.- Causes de la dissolució

La visió tradicional, que atribueix l'enfrontament entre Deering i Utrillo a les desavinences existents entre les seves esposes, està fundada en un text autobiogràfic de Joan Puig i Mestre, aparegut l'any 1981 al *Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans*.²⁵¹⁵ Cal recordar que l'autor va ser fuster del palau durant diversos anys i que, conjuntament amb Joan Cuyàs, Francesc Vinardell i Joan Marsal va intervenir en la en la construcció del Saló d'Or. Al text va recollir un seguit d'anècdotes relacionades amb la història de Maricel, entre les quals figurava el record que Deering acostumava a venir sol a passar els estius a Sitges i que només l'acompanyaven dos criats. La darrera vegada, però, va quedar-s'hi més de dos anys (del mes d'agost de 1919 fins al setembre de 1921) i en aquesta ocasió l'acompanyà la seva dona. Va ser aleshores quan Puig i Mestre va

[Fig.8.2] John Singer Sargent: *Retrat de Mrs. Charles Deering (Marion Denison Whipple)* (Art Institute of Chicago, núm. inv. 9.2002)

²⁵¹⁴ «Crónica general. Tesoro expatriado». *La Vanguardia*, Any XL, núm. 18.029 (19 d'octubre de 1921), p. 11.

²⁵¹⁵ PUIG I MESTRE, Joan. «Records de Maricel i de Miquel Utrillo». *Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans*, Any VI, núm. 20 (juny de 1981), s.p.

La dissolució de la col·lecció

presenciar una discussió entre Marion Denison Whiple [Fig.8.2], la dona de Deering, i Utrillo aparentment pueril, però alhora reveladora, perquè es va imposar el parer d'ella en un tema que dins el Palau era competència del català.²⁵¹⁶

Puig i Mestre també explica que amb els diners que Deering li enviava, Utrillo «*havia anat comprant les velles cases no sols les del carrer de Fonollar, sinó també les de darrere de l'Ajuntament, edificant sempre en comunicació amb la part diguem-ne central de Maricel*».²⁵¹⁷ Una d'aquestes cases era la que va ocupar ell amb la seva família, una proximitat que li permetia exercir la tutela del palau, i que va haver d'abandonar traslladant-se a un immoble del carrer de l'Illa de Cuba quan el nord-americà va marxar de Sitges definitivament.

Segons Isabel Coll, per comprendre què va succeir entre Deering i Utrillo cal analitzar la correspondència que van creuar entre els anys 1916 i 1919, ja que hi aflora la gradual pèrdua de confiança del primer envers el segon. Bona part d'aquest conjunt de cartes va ser escrit durant els anys de la Primera Guerra Mundial, quan el nord-americà no podia viatjar a Europa ni venir regularment a Sitges, i Miquel Utrillo es va quedar al capdavant del projecte actuant com si Maricel fos propietat seva.²⁵¹⁸ Deering no aprovava l'actitud del seu col·laborador i les cartes que li va adreçar testimonien el distanciament que se'n derivà. Aquestes cada cop eren més curtes, no acabaven amb l'acomiadament afectuós usual fins aleshores i ja no li preguntava res sobre la dona i els fills. També hi trobem retrets pel retard o falta de resposta d'Utrillo,²⁵¹⁹ i pel fet que quan contestava, a vegades ho feia per cablegrama. Així ho fa notar a la carta el magnat li adreçà el 27 d'abril de 1919 per comunicar-li al català que no podia pagar 40.000 dollars per una porta de pedra perquè els impostos se li emportaven bona part dels ingressos, assenyalant de pas que li semblava molt estrany tractar qüestions personals a través de telegrams.²⁵²⁰

Les desavinences van ser encara més palpables durant els gairebé dos anys que Deering va passar a Sitges, una estada que acabà determinant el futur de Maricel. El 16

²⁵¹⁶ *Ibidem*. La discussió sorgí arran d'adobar les prestatgeries d'uns armaris de la biblioteca, situada ala vessant de mar de Maricel, que pel pes dels llibres s'havien vinclat.

²⁵¹⁷ *Ibidem*.

²⁵¹⁸ COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 278.

²⁵¹⁹ Així es desprèn d'una carta del 12 de juliol de 1919 quan Deering explica que fa dos mesos que ha enviat dos bustos gòtics espanyols i que no sap si s'han rebut o no, perquè no se li ha contestat el telegrama. Fons Miquel Utrillo, (MU, núm. inv. 3.358), Carta de Charles Deering a Miquel Utrillo, 12 de juliol de 1919. Apèndix Documental (Doc. núm. 200).

²⁵²⁰ Fons Miquel Utrillo, (MU, núm. inv. 3.349), Carta de Charles Deering a Miquel Utrillo, 27 d'abril de 1919. Apèndix Documental (Doc. núm. 195).

La dissolució de la col·lecció

d'agost de 1919 el magnat s'embarcà amb la seva dona i arribà a Barcelona via Cadis cap a finals de mes. Ramon Casas, impacient per ensenyar-li com havia quedat la reforma del castell de Tamarit, preguntava insistentment a Utrillo quan arribarien però ell no li contestava. Segons Coll, que el principal assessor del col·leccionista no sabés on era, cal valorar-ho com «un nuevo ejemplo de la complicada relación que se iba imponiendo entre ellos».²⁵²¹

Entre els motius esgrimits per Coll per a justificar les desavinences, també hi figura la desídia demostrada pel seu home de confiança en temes relacionats amb la gestió col·lecció, alguns de menor volada però significatius,²⁵²² i d'altres molt rellevants com la inexistència d'un inventari de les obres atresorades a la col·lecció, document reiteradament reclamat per Deering que el necessitava a la seva oficina de Chicago el més aviat possible.²⁵²³

En l'assumpte de l'inventari hi tingué un gran protagonisme Elbert Henry Gary (1846-1927) [Fig.8.3]. Bon amic de Deering, entre 1882 i 1890 exercí de jutge al comtat de Do Page, i posteriorment va ser president de l'Associació d'Advocats de Chicago (1893-1894). Finalment abandonà l'advocacia per assumir la presidència de la *Federal Steel Corporation*

[Fig.8.3] Elbert Henry Gary (1846-1927)
Library of Congress. Public Domain

dedicada a la fabricació d'acer, i especialment del filferro amb pues. Els èxits assolits per l'empresa van precipitar la seva fusió amb d'altres del mateix ram, creant-se la *U.S Steel* amb seu a Nova York, ciutat on Gary hi traslladà la seva residència el 1900.

²⁵²¹ COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 286.

²⁵²² Un cas ben eloqüent és el que té a veure amb la tramesa des de París el 28 de gener de 1918 per M. J. Terquin de la sèrie completa de *Le Rire*, un setmanari humorístic editat a França entre 1894 i 1897, que Utrillo no sabia on era. Deering, en assabentar-se, l'esperonà a trobar una solució per aquest problema. Fons Miquel Utrillo, (M.U., núm. inv. 3.363). Carta de Charles Deering a Miquel Utrillo, 19 de febrer de 1920. Apèndix Documental (Doc. núm. 203).

²⁵²³ Northwestern Library, Carta de Charles Deering a Miquel Utrillo, 9 d'agost de 1919 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 280.

La dissolució de la col·lecció

Quatre anys més tard va ser inclòs en la demanda *anti-trust* interposada per l'executiu de Roosevelt, i davant la possibilitat de ser sancionat, arribà al mateix tracte que la *International Harvester Company* de Deering. Les empreses presentarien els seus llibres a l'Oficina de Corporacions, i si aquesta trobava qualsevol irregularitat, la companyia seria avisada en privat i tindria l'oportunitat d'esmenar els errors. A canvi, Roosevelt, utilitzaria lliurement les informacions que obtindria de la consulta dels llibres en les seves polítiques al Congrés i no desvetllaria les seves fonts si els empresaris no hi estaven d'acord. Amb aquest pacte entre cavallers, l'Administració Nord-americana consagrava la política de cooperació a canvi d'un tracte preferencial.²⁵²⁴

Gary, entre finals de juliol i principis d'agost de 1920, es desplaçà a Sitges. Atesos el problemes que envoltaven la gestió de Maricel, tot fa pensar que hi va anar com a amic però també com a jurista, ja que el veiem intervenir en temes importants referits al projecte. D'una banda, pel que fa a la col·lecció, reclamant l'inventari de les obres a Utrillo;²⁵²⁵ de l'altra, aconsellant Deering a encarregar una auditoria de tota la documentació de Maricel, cosa que es va fer entre els mesos de gener i abril de 1921 per mitjà d'un despatx anglès establert a Barcelona. La correspondència creuada entre Deering i Gary, un cop acabada la investigació,²⁵²⁶ informa de les nombroses irregularitats que van descobrir-se, particularment en relació a la titularitat dels edificis que s'havien anat comprant amb els anys. L'antic hospital de sant Joan Baptista, adquirit l'any 1910, era propietat del nord-americà, però la resta de cases (més de quinze) que s'havien afegit a aquest nucli originari anaven a nom d'Utrillo.²⁵²⁷

²⁵²⁴ <http://www.presidentprofiles.com/Grant-Eisenhower/Theodore-Roosevelt-Cooking-up-the-square-deal.html> [darrera consulta: 04-05-2018]

²⁵²⁵ Gary era conscient de la necessitat de dur a terme l'inventari exhaustiu de la col·lecció d'art, perquè ell també era col·leccionista. Es va interessar especialment per la pintura alemanya, l'anglesa del segle XVIII i la francesa de finals del segle XIX. També va atresorar mobiliari, tapissos, catifes i art xinès. *Notable paintings by masters of the English XVIII Century, the Barbizon & Old Dutch schools. Collection of the Estate of the late Judge Elbert H. Gary*. Nova York: American Art Association INC., 1928. *Works of Art: Furniture, Fabrics, Rugs, Bronzes, Sculptures and Chinese Porcelains. Collection of the Estate of the Late Judge Elbert H. Gary*. Nova York: American Art Association INC., 1928.

²⁵²⁶ Entre les cartes significatives enviades per Elbert H. Gary a Charles Deering, a més de les extractades al text, s'hi compten les del 20 de gener de 1921 i el 24 de maig del mateix any, custodiades amb les restants al fons de la Northwestern Library. Es publiquen a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 290 i 292

²⁵²⁷ Northwestern Library, Carta de Elbert H. Gary a Charles Deering, 20 de gener de 1921 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 290. Aquestes quinze cases estaven situades en els terrenys ocupats per l'ampliació del recinte, és a dir, la vessant de terra del palau. El llistat complet de les cases i els seus anteriors propietaris és el següent: El 2 d'abril de 1914 Utrillo comprà a Jaume Serra Jané la casa número 12 de la Placeta de Sant Joan, actual Racó de la Calma; el 30 de juny de 1914 comprà a Bonaventura Socias Mestres la casa número 10 del carrer de Fonollar; el 23 de juliol de 1914 comprà a Josep Planas Robert la casa del carrer Fonollar número 8; el 5 de novembre de 1915 comprà a Constança Camps i Camps la casa al carrer Sant Joan número 8; el 24 de maig de 1916 comprà

La dissolució de la col·lecció

En base a aquests fets el magnat va pensar en interposar un plet judicial contra el seu antic home de confiança a fi d'assegurar-se la modificació de la titularitat. Gary, per la seva banda, li va fer notar que no existint un contracte laboral, front un possible requeriment oficial, Utrillo podria mentir sobre aquest assumpte i reclamar una o dues cases com a compensació ja que hi havia altres proves de deslleialtat prèvies. Entre elles, per exemple, que sense demanar permís el català s'havia construït una casa per a ell i per la seva cunyada dins el recinte de Maricel.²⁵²⁸

La documentació aportada per Isabel Coll al seu estudi de l'any 2012, permet resseguir la història amb detall, i veure com els advocats contractats per Deering actuaren amb celeritat. El primer i principal dels objectius era aconseguir que Utrillo tornés les cases al seu legítim propietari, fet que es produí el 2 d'abril de 1921 quan es formalitzà legalment el traspàs de les cinc primeres. Després, pas a pas, es va anar resolent la propietat de les restants i d'altres afers igualment enutjosos, una actuació que s'endevina inspirada directament per l'auditoria, la documentació de la qual per ara no s'ha localitzat.²⁵²⁹

Finalment, a principis del mes de setembre de 1921 tot arribà al seu final. Deering i Utrillo donaren per acabats els plets i els requeriments entre ells, i d'aquesta manera trencaren per sempre més la seva amistat i el projecte de Maricel es donava per clausurat d'un manera que no feia justícia a la grandesa que havien assolit.

8.2.- Els anys posteriors a Maricel (1922-1934)

Mentre Deering ja era als Estats Units amb bona part de la seva col·lecció, a Catalunya es posava punt i final a la relació entre Utrillo i Casas. El pintor que sempre es mantingué allunyat del conflicte, cap el final es posicionà a favor del nord-americà desenganyat per l'actitud del seu vell amic en aquest assumpte. El desencís que patí va ser tan gran que des d'aquell moment no va voler trobar-se mai més amb ell, tot i els intents posteriors de diverses persones per reconduir la situació. Casas, en realitat, va

a Pedro Abizanda Planas la casa al carrer Constitució número 13; el 8 d'abril de 1915 comprà a Josep Suñé Alaix la casa a la Plaça de la Constitució número 12; el 8 d'abril de 1915 comprà a Josep Suñé la casa al carrer de la Davallada número 11; enderrocà el número 13 de la Plaça de la Constitució i en el solar hi aixecà una nova residència; el 28 de febrer de 1916 comprà tres cases a Edward Dwight Trowbridge al carrer de Fonollar 36, 38 i 40 a tocar de la rectoria; el 12 d'agost de 1916 comprà una casa a la Plaça de la Constitució número 14; el 12 d'agost de 1916 comprà una casa a la Plaça de la Constitució; el 12 d'agost de 1917 comprà la casa de Vinyet Carreras i la de Rosario Sans Ferrer, aquesta darrera localitzada també a la Plaça de la Constitució.

²⁵²⁸ Northwestern Library, Carta de Elbert H. Gary a Charles Deering, 20 d'abril de 1921 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 290-292.

²⁵²⁹ Com que l'interès d'aquest procés és innegable perquè posa en evidència el dur enfrontament de Deering i Utrillo, però resulta de lectura enrevessada, hem desplaçat aquesta informació a l'apèndix localitzat al segon volum de la tesi.

La dissolució de la col·lecció

obrar de la mateixa manera interessada que ho havia fet el 1909 quan preferí la companyia del magnat a la de Rusiñol. És a dir, apostà per aquella persona que més rendiments econòmics podia aportar-li i aquest no era altre que Deering, qui seguia comprant-li les obres que pintava sense veure-les prèviament.

Aquesta fidelitat es veié recompensada el 14 de setembre de 1921 quan Deering li atorgà al pintor plens poders perquè gestionés els seus béns que quedaven a Espanya. Entre elles s'inclouïen les finques i les obres d'art, principalment les custodiades a Sitges, i el nomenà el seu representant legal a tots els efectes, encarregant-li que s'ocupés de pagar els deutes contrets i les factures en nom seu.²⁵³⁰ Fruit d'aquesta disponibilitat del recinte sitgetà, sorgiren dos quadres l'any 1924 protagonitzats per Júlia Peraire titulats *Interior*, on podem veure representats dos dels dormitoris de can Xicarrons [Fig.8.4] [Fig.8.5].²⁵³¹

Pel que fa a Utrillo, que visqué la manifestació del poble de Sitges en favor de Deering tancat a casa seva, va perdre l'estima i la popularitat de la que gaudia a la vila. Només els Selva, els Marsal, els Pascual i els Montfort, operaris que havia contractat per bastir el palau, juntament amb Salvador Robert «El Tirano», li feren costat i el seguiren visitant.²⁵³² Aquesta situació el portà a comparar-se amb una escena de l'obra teatral *Un enemic del poble* d'Henrik Ibsen (1898-1906), tal i com confessà a un periodista del diari *La Tribuna* el 29 de setembre de 1921. A més del descrèdit, també es veié obligat a deixar casa seva a la Plaça de la Constitució i a traslladar-se al carrer Illa de Cuba. Però sense cap mena de dubte, el que més dolor li va causar va ser haver de fer front a la humiliació pública que suposà el contracte de venda de can Xicarrons signat per Ramon Casas. Tot i que el pintor trencà l'amistat existent entre ells, Utrillo mai l'oblidà, tal i com demostra el sentit article que redactà per l'*Eco de Sitges* coincidint amb la mort del pintor l'any 1932.²⁵³³

²⁵³⁰ COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas...*, p. 354 i 356.

²⁵³¹ Ramón Casas: *Interior* (c.1924, Col·lecció BBVA) i *Interior* (c.1924, Fundación María José Jove, A Coruña)

²⁵³² El poble de Sitges mai atacà al nord-americà pel que havia succeït i molts compartiren la opinió que Utrillo s'havia cregut l'amo de Maricel. Aquesta visió tan negativa del personatge coincidia plenament amb la de Francesc Cambó qui afirmà que: «L'Utrillo era l'home d'en Deering i del Mar i Cel. Viu, enginyós i flexible, era l'home ideal per a Deering. Cap altre l'hauria divertit tant. Artista incomplet, que sabia un xic de tot i de res massa, era el tipus perfecte del paràsit de gran casa. Mentre no tingué diners i visqué com un bohemí fou un home simpàtic... malgrat la seva mala llengua, que es consagrava, sovint, a posar en ridícul el seus benefactors. Amb Deering, Utrillo s'arranjà una situació confortable que no sabé digerir i esdevingué insuportable. Acostumat a viure sempre a salt de mata, sense saber com pagaria el pis el mes entrant, al tenir una llar confortable i una situació consolidada es transformà per complet.». CAMBÓ, Francesc. *Meditacions. Dietari (1936-1940)*, volum. 2. Barcelona: Alpha, 1982. p. 864.

²⁵³³ UTRILLO, Miquel. «Mi Ramón Casas». *Eco de Sitges* (27 de març de 1932).

La dissolució de la col·lecció

[Fig.8.4] Ramón Casas: *Interior*
(c.1924, Col·lecció BBVA)

[Fig.8.5] Ramón Casas: *Interior*
(c.1924, Fundación María José Jove, A Coruña)

La dissolució de la col·lecció

Quan tot l'assumpte de la marxa de la col·lecció semblava aclarit, el 30 de gener de 1922 l'Alcalde de Sitges envià una carta al subsecretari del Ministeri de Governació abordant novament la qüestió. En el document s'explicitava que a l'ambaixador dels Estats Units a Espanya se li havia comunicat «*que el Sr. Deering fue objeto de una persecución sistemática por parte de ciertas autoridades é individuos en Cataluña para obligarle á que les diera ó vendiera algunos de sus objetos de arte allí*», i que la campanya havia estat orquestrada per Utrillo, descrit com un antic treballador que havia estat acomiadat.²⁵³⁴ El relat prosseguia explicant que les informacions falses emeses pel català i un grup d'amic seus, havia provocat que el Ministro de Instrucción Pública embargués Maricel i tot el que contenia impedint que sortís del país, veto que va ser aixecat poc després quan suposadament s'aclariren les coses. Però realment, a l'Alcalde el que li preocupava era si s'havien d'haver cobrat o no drets als articles que Deering va treure d'Espanya, si calia fer-ho als que ara volia endur-se i assabentar-se si el nord-americà «*fue objeto de vejaciones ó molestias por parte de autoridades ó particulares, y si esas vejaciones ó molestias son susceptibles de sanción*».²⁵³⁵

El document que presentem, inèdit fins ara, ens permet apreciar com l'Ajuntament de Sitges buscava qualsevol excusa per carregar contra Utrillo mentre que el nord-americà tenia previst seguir traient del país les obres que quedaren custodiades a Maricel. Sobre aquesta qüestió ens aporta més informació els arxius de la Comisión Valoradora de Objetos Artísticos a Exportar de Barcelona, conservats a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.²⁵³⁶ L'organisme, creat per Reial Decret el 16 de febrer de 1922 com els seus homòlegs a Madrid, San Sebastià, València, Sevilla i Palma de Mallorca, tenia com a finalitat controlar l'exportació d'obres d'art i preservar el patrimoni nacional. El seu funcionament era molt senzill i consistia en l'elaboració d'expedients amb les peces que se sol·licitaven treure del país, que un cop presentats eren avaluats pels membres de l'entitat, que decidien si concedien o no el permís.²⁵³⁷

²⁵³⁴ AHS, sense núm. inv. Carta de l'Alcalde de Sitges al Subsecretari del Ministeri de Governació, 30 de gener de 1922. Apèndix Documental (Doc. núm. 05).

²⁵³⁵ *Ibidem*.

²⁵³⁶ Volem agrair a la senyora Begoña Forteza Casas les atencions dispensades en la consulta d'aquesta documentació.

²⁵³⁷ Sobre la Comisión Valoradora de Objetos Artísticos a Exportar: TORNER I PLANELL, Jordi. *Inventari analític de la Comissió d'Objectes a Exportar*. Barcelona, 1995. FABREGAT MARÍN, Isabel. «Exportar art entorn 1920. Sobre la Comissió Valoradora d'Objectes Artístics a exportar de Barcelona». DINS: SOCIAS, Immaculada (ed.). *Conflictos bèl·lics, espoliacions, col·leccions*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2009, p. 191-203.

La dissolució de la col·lecció

Entre la documentació de la Comissió hi figura la sol·licitud d'Enrique Suasi Ribas, comissionista en trànsit radicat al Passeig d'Isabel II número 3, datada del 14 de març de 1923 on demanava enviar a Nova York vint-i-sis caixes plenes d'obres d'art.²⁵³⁸ En l'inventari que adjuntava s'especificava que els objectes eren els bancs d'escó procedents d'Allela, les portes que tancaven la Sala Sert, les columnes daurades que es trobaven repartides per tot el palau, juntament amb els quadres *La Gracia* de Julio Romero de Torres, *El Retrat de Miguel de Unamuno* de Ramon de Zubiaurre, la *Processó de la Bona Mort* de Ramon Casas, així com bona part de la col·lecció de forja.²⁵³⁹ Després de reunir-se per valorar la petició, la Comissió no trobà motiu per no aprovar-la i se li expedí el permís el dia 22 de març de 1923.

Lluny d'aturar-se la marxa, el juliol de 1923 el mateix Ramon Casas elevà una consulta a la Comissió per saber si li donarien permís o no per exportar més obres. Entre les fotografies que aportà hi havia tot tipus de mobiliari, entre ells la porta que comunicava el Saló d'Or amb el Saló Blau, un llit neoclàssic amb tres figures, un armari aparador, la taula baixa que es trobava situada al Saló de Tapissos, un armari baix amb figures a les portes superiors i adomassats a les inferiors, un bagul amb relleus, una columna de fusta, el banc del cor pertanyent a la capella del palau, un bagul de fusta amb policromia als compartiments laterals, un armari amb els escuts de Catalunya a les portes, un llit neoclàssic blanc i un bagul amb relleus.²⁵⁴⁰ De la resolució del cas no en coneixem la resposta, però sembla que el pintor només elevà la petició a to consultiu per saber si la resposta que obtindria en tramitar-ho oficialment seria favorable o no.

Per contra, qui si presentà la documentació pertinent amb voluntat que les peces sortissin del país, va ser novament Enrique Suasi Ribas. Aquesta vegada la petició datava del 24 de gener de 1924 i demanava exportar a Nova York vint-i-sis caixes plenes de cadires xineses, cadires, còmodes, làmpades, secreters, llits i miralls.²⁵⁴¹ Com en l'anterior ocasió, els membres de la Comissió determinaren que davant el poc valor que tenien els objectes esmentats, no posarien cap objecció i n'aprovaren la sortida del país el dia 5 de febrer d'aquell mateix any. D'aquesta manera es consumava la marxa definitiva del que havia estat la col·lecció Deering d'art hispànic cap als Estats Units. A partir d'aquell moment, conservaren a Catalunya només una petita part del mobiliari a

²⁵³⁸ Comisión Valoradora de Objetos Artísticos a Exportar de Barcelona (CVOAE Barcelona), Expedient núm. 10, 14 de març de 1923.

²⁵³⁹ *Ibidem.*

²⁵⁴⁰ (CVOAE Barcelona), Expedient núm. 12, juliol de 1923.

²⁵⁴¹ (CVOAE Barcelona), Expedient núm. 26, 24 de gener de 1924.

La dissolució de la col·lecció

Maricel per si el nord-americà o algú de la seva família hi tornaven, i les obres d'art i el mobiliari que des de 1921 poblaven les habitacions i la església del castell de Tamarit.

Pel que fa a Deering tot i controlar el que succeïa a Espanya des dels Estats Units, no podia evitar que la seva salut empitjorés. Cada cop se sentia més dèbil i ja no es podia moure de Miami. Per aquest motiu Ramon Casas decidí visitar-lo en persona acompanyat de l'escultor Josep Clarà, que també tenia pretensions d'entrar en el circuit artístic americà. El 6 d'abril els dos artistes van arribar a Florida, on van ser rebuts per les filles del magnat que li suggeriren a Casas que emprés el temps de l'estada fent diversos retrats, entre els que s'hi contaven els d'elles dues [Fig.8.6].²⁵⁴² El pintor, per la seva banda, gràcies als coneixements i l'experiència que li proporcionà la primera visita que realitzà al país entre 1908 i 1909, havia pres la iniciativa i per compte propi contractà alguns retrats a l'oli i també al carbonet. Pel que fa a Clarà, aprofità l'estada per realitzar dos bustos en marbre de les filles de Deering per intentar guanyar-se el seu favor i aconseguir el mateix tracte privilegiat que el seu amic [Fig.8.7] [Fig.8.8] [Fig.8.9] [Fig. 8.10].²⁵⁴³

Aquesta visita es tornà a repetir l'any següent, però en aquesta ocasió el pintor hi anà acompanyat de Júlia Peraire, i la duració del viatge va ser de tres mesos.²⁵⁴⁴ El matrimoni aprofità per visitar l'Havana, i al març de 1924 ja eren a Miami.²⁵⁴⁵ El 2 d'abril s'afegí a l'expedició Josep Clarà, que es trobava a Washington instal·lant *Serenitat*, l'escultura femenina de grans dimensions pensada per ocupar un espai davant l'entrada de Maricel i que ara Deering decidí regalar-la a la capital americana i convertir-la en un homenatge al seu amic William Henry Schuetze. Els tres catalans van viure plegats uns dies al Cutler de Miami abans que l'escultor marxés a Nova York on embarcaria en direcció a París, trist perquè tot i les feines que li havia aconseguit el col·leccionista el seu art no gaudí del ressò que esperava.²⁵⁴⁶

²⁵⁴² Ramon Casas: *Retrat de Marion Deering* (1923, col·lecció particular) i *Retrat de Barbara Deering* (1923, col·lecció particular)

²⁵⁴³ Josep Clarà: *Bust de Marion Deering* (1923, col·lecció particular) i *Bust de Barbara Deering* (1923, col·lecció particular). D'aquestes dues obres actualment es conserven al Museu d'Olot les versions en guix emmotllat amb els números d'inventari 7.238 i 7.239, respectivament.

²⁵⁴⁴ SÁNCHEZ SAULEDA, Sebastià. *Ramon Casas i Charles Deering: dibuixos, amistat...*, p. 191.

²⁵⁴⁵ Arxiu Enric Clarasó, sense núm. inv. Carta de Ramon Casas a Enric Clarasó, 23 de març de 1924 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Una vida dedicada al arte. Ramón Casas (1866-1932)*..., p. 486 (Doc. Núm. 122).

²⁵⁴⁶ Arxiu Enric Clarasó, sense núm. inv. Carta de Ramon Casas a Enric Clarasó, 17 d'abril de 1924 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Una vida dedicada al arte. Ramón Casas (1866-1932)*..., p. 486-487 (Doc. Núm. 123).

La dissolució de la col·lecció

Quan portava un mes allí, Casas va fer balanç de la feina realitzada i se sorprengué d'haver pintat vint-i-dos retrats. Tot i l'èxit del que gaudia, decidí desplaçar-se a Chicago i a Boston per realitzar-ne alguns més que ja tenia aparaulats, i pels que cobraria 200 dòlars per cadascun d'ells.²⁵⁴⁷ Tal i com havia succeït l'any 1909 se li començà a acumular la feina, i al maig s'adonà que havia fet deu retrats més en molt poc temps, però cada dia enyorava més Catalunya tot i ser conscient que *«aixó es una vinya pro are ja penso am las vinyas de Catalunya que si be no donan dollars com aquí, donan vi i jo no comprenc una cosa sense l'altra»*.²⁵⁴⁸

**[Fig.8.6] Ramon Casas:
Retrat de Marion Deering
(1923, col·lecció particular)**

Malgrat les queixes dels darrers dies del viatge, el resultat global va ser excel·lent tant en feina com en resultats, i entre les obres que realitzà hi podem contar el *Retrat de Cyrus McCormick* [Fig.8.11],²⁵⁴⁹ el *Retrat de Mary Paul Welling* [Fig.8.12],²⁵⁵⁰ el *Retrat de Hattie Welling* [Fig.8.13]²⁵⁵¹ i el *Retrat de Mrs. John Paul Welling* [Fig.8.14].²⁵⁵²

Tot i la mala salut de Deering, aquesta no va ser la darrera vegada que els dos amics es veieren. Com era costum, l'americà decidí retornar-li la visita i anuncià que cap a finals de juliol o principis d'agost arribaria a Espanya pel port de Vigo. Casas ho gestionà tot per anar a rebre'l i per això es desplaçà en cotxe fins a Galícia, perquè la idea era viatjar a Tamarit en automòbil per passar-hi una llarga temporada.²⁵⁵³

²⁵⁴⁷ *Ibidem*.

²⁵⁴⁸ Arxiu Enric Clarasó, sense núm. inv. Carta de Ramon Casas a Enric Clarasó, 5 de maig de 1924 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Una vida dedicada al arte. Ramón Casas (1866-1932)*..., p. 487 (Doc. Núm. 124).

²⁵⁴⁹ Ramon Casas: *Retrat de Cyrus McCormick* (1924, col·lecció particular).

²⁵⁵⁰ Ramon Casas: *Retrat de Mary Paul Welling* (1924, Art Institute of Chicago, núm. inv. RX18550/2)

²⁵⁵¹ Ramon Casas: *Retrat de Hattie Welling* (1924, Art Institute of Chicago, núm. inv. RX18551)

²⁵⁵² Ramon Casas: *Retrat de Mrs. John Paul Welling* (1924, Art Institute of Chicago, núm. inv. RX18550/1)

²⁵⁵³ Northwestern Library, Carta de James Deering a Elbert H. Gary, 18 d'agost de 1924 publicada a COLL MIRABENT, Isabel. *Charles Deering and Ramón Casas*..., p. 366.

La dissolució de la col·lecció

Malauradament el projecte no es va poder dur a terme, perquè durant la travessia el col·leccionista va contraure una bronquitis i els metges del vaixell li desaconsellaren viatjar per carretera. Davant la greu situació, Deering només va poder desembarcar el temps just per saludar a Casas i explicar-li el que succeïa. Poc després empenia un viatge que el duria a La Coruña d'on salparia en el Transatlàntic Colón cap a Florida, aplaçant *sine die* una tornada a Catalunya que mai s'arribà a produir. La xerrada a Vigo també va ser l'última que tingueren els dos amics en persona, perquè la salut del magnat empitjorà greument quedant impedit fins i tot per escriure les darreres cartes que envià a Catalunya.

Finalment la mort trobà a Charles Deering el 5 de febrer de 1927. El poble de Sitges, en assabentar-se, col·locà les banderes a mitja asta perquè encara el consideraven un dels grans benefactors de la vila. Pel que fa a Ramon Casas, quan Marion Denison Whipple li notificà la mala notícia, quedà abatut per no haver pogut acomiadar-se del seu amic. El dolor l'acompanyà fins els darrers dies de la seva vida, però encara va tenir temps de retre-li diversos homenatges en forma d'article-entrevista. El primer, aparegué a les pàgines de *La Veu de Catalunya* i es titulà «*Records de la vida i la mort de M. Charles Deering*». Al text el pintor aportava algunes dades biogràfiques llavors desconegudes del nord-americà, recordava com s'havien conegut i els viatges que havien fet plegats anys abans.²⁵⁵⁴ L'altre, aparegué a *La Punta* el 4 de setembre de 1927 sota el títol «*L'esdevenidor de MARICEL, de Sitges*», on en un format de conversa improvisada comentava que l'americà tenia pensat deixar el palau en mans de l'Hospital de Sitges. També assegurava que encara no s'havia decidit res sobre el futur de la finca ni del castell de Tamarit, i que calia comprendre-ho perquè «*la família Deering te tot això com nosaltres estimaríem una caseta d'estiuejant en una vila marinera. No hi concedeix la importància que nosaltres hi donem, i això fa que gairebé no se'n recordi*».²⁵⁵⁵

Mort Deering, Casas va continuar pintant i exposant amb Santiago Rusiñol i Enric Clarasó a la Sala Parés de Barcelona. Els seus quadres tenien Tamarit i Sant Benet de Bages com a temàtica principal. Tot i que ja no formava part de la modernitat artística seguia sent un dels artistes més valorats del país, i per això el Reial Cercle Artístic l'homenatjà el 1930 amb una exposició al Saló de la Reina Regent del Palau de Belles

²⁵⁵⁴ *Records de la vida i la mort...*, p. 4.

²⁵⁵⁵ H. «L'esdevenidor de MARICEL, de Sitges». *La Punta*, Any IV, núm. 175 (4 de setembre de 1927), p. 1.

La dissolució de la col·lecció

Arts. L'any següent va haver de viure la mort de Rusiñol a Aranjuez, fet que l'acabà d'ensorrar personalment, fins que el 29 de febrer de 1932 morí a casa seva al carrer Descartes als seixanta-sis anys d'edat després de patir una greu malaltia.

Pel que fa a Utrillo, la seva vida després de Maricel no va ser fàcil. Tot i seguir residint a Sitges, on era força mal vist per bona part de la població, continuà rebent visites de personalitats nacionals i internacionals com la de Jules Pams el 17 de maig de 1925.²⁵⁵⁶ Però lluny de pensar que va quedar marginat, a Barcelona seguia mantenint part de la seva aura intacta i trobà la manera de guanyar-se la vida. El 1924 entrà a treballar com a crític d'art al diari *La Noche* i,²⁵⁵⁷ tot i haver de vendre's la seva col·lecció d'art per motius econòmics,²⁵⁵⁸ a partir de 1927 viatjà per tota Espanya amb Xavier Nogués, Francesc Folguera i Manuel Reventós per projectar la construcció del Poble Español per a la Exposició Internacional de Barcelona de 1929. Els darrers anys de la seva vida va haver de fer front a la mort de la seva dona i partir de 1932 es consagrà a lloar la figura de Santiago Rusiñol, museïtzant el Cau Ferrat a petició de la Junta de Museus i redactant-ne la *Guia sumaria*.²⁵⁵⁹ El 20 de gener de 1934 morí a Sitges, tancant-se així de manera definitiva la història dels protagonistes de Maricel.

8.3.- L'epíleg del projecte (1936-2020)

Un cop desapareguts els protagonistes de Maricel, la història que ens ocupa s'allargà una mica més. L'edifici sitgetà continuà en mans de la família Deering i l'any 1936, tot just abans de començar la Guerra Civil, acollí a les seves sales una exposició dedicada a El Greco.²⁵⁶⁰ La Generalitat, per la seva banda, llogà part de la vessant de terra per encabir-hi la biblioteca pública de Sitges i dues col·leccions ben dispars: la de ferros de Lluís Plandiura i la de marineria d'Emerencià Roig i Soler (1881-1935).

Anys després, el 1951, Ismael Smith i la seva família s'interessaren per comprar l'edifici per tal d'exposar-hi l'obra de l'escultor llavors establert als Estats Units. Per aconseguir-ho contactaren amb H. F. Olivant, l'advocat de la família Deering, a qui li

²⁵⁵⁶ «Visita honrosa». *Eco de Sitges*, Any XL, núm. 2.033 (17 de maig de 1925), p. 3.

²⁵⁵⁷ Fons Miquel Utrillo, (M.U., núm. inv. 2.573). Carta de Mario Aguilar a Miquel Utrillo, 19 d'octubre de 1924. Apèndix Documental (Doc. núm. 02).

²⁵⁵⁸ Fons Miquel Utrillo, (M.U., núm. inv. 4.142-4). Venda de pintures, dibuixos i ceràmiques de la col·lecció M. Utrillo. Sala Parés 16 al 30 de juny de 1934.

²⁵⁵⁹ *Museu del Cau Ferrat: Fundació Rusiñol: guia sumària*. Barcelona: Ajuntament de Sitges; Junta de Museus; Patronat del Cau Ferrat, 1933.

²⁵⁶⁰ DOMÈNECH, Ignasi. «Joaquim Folch i Torres i l'exposició de El Greco al Palau de Maricel de Sitges el juny de 1936». DINS: BASSEGODA, Bonaventura; DOMÈNECH, Ignasi (eds.). *Antiquaris, experts, col·leccionistes i museus : el comerç, l'estudi i la salvaguarda de l'art a la Catalunya del segle XX*. Bellaterra; Barcelona et al.: Universitat Autònoma de Barcelona et. al., 2013, p. 73-96.

La dissolució de la col·lecció

oferiren cent mil dòlars per la propietat a pagar en dos terminis.²⁵⁶¹ Les gestions realitzades pels germans Smith finalment no reeixiren i l'operació no es concretà. Qui finalment aconseguí el seu objectiu, va ser l'Ajuntament de Sitges encapçalat per Antoni Almirall i Carbonell, que l'any 1956 adquirí la vessant de terra del palau. Allí, entre 1972 i 1981 s'hi traslladà l'Arxiu Històric, ocupant les antigues dependències destinades al servei i al garatge. La vessant de mar, l'antic hospital de sant Joan Baptista, va haver d'esperar fins el 1970 quan la Diputació de Barcelona disposà la seva compra per destinar-lo a encabir la col·lecció d'art reunida pel doctor Jesús Pérez Rosales.²⁵⁶²

Pel que fa a la col·lecció d'art de Maricel, la part que quedà en mans de la família als Estats Units es va repartir entre les seves dues filles. Amb el pas del temps, Barbara i Marion, començaren una campanya de donació a diversos museus americans entre els que hi figuraven l'Art Institute of Chicago, el Seattle Art Museum o el Legend of Honor a Sant Francisco. Pel que fa a les obres que quedaren a Maricel i a Tamarit, durant els anys cinquanta i seixanta foren objecte de restauració per part de tècnics nord-americans que viatjaren expressament per dur a terme aquesta feina.

D'elles no es va saber gairebé res fins l'any 1984, quan James Deering Danielson, besnét de Charles, als seixanta-nou anys d'edat decidí posar ordre a les propietats de la família fora dels Estats Units i s'enfrontà al llegat que encara ocupava les estances del castell de Tamarit. Per fer-ho viatjà a Tarragona i examinà les obres, decidint que set d'elles, sense especificar quines, volia endur-se-les. Per aconseguir-ho contactà amb la Generalitat de Catalunya per notificar la seva decisió, proposant deixar la resta com a llegat en record del pas del seu avantpassat pel país. Des del Govern s'actuà amb diligència concedint-li l'autorització, però també demanant-li que la *Verge de Bellpuig de les Avellanes* es quedés al país, condició a la qual accedí.

Segons explica el besnét del col·leccionista, l'assumpte el tractà directament amb Joan Rigol, llavors Conseller de Cultura, qui li comunicà que la llei l'obligava a sotmetre el llegat i el permís d'exportació a la Direcció General de Bellas Artes de Madrid. El 1985 la Junta de Calificación comunicà que no hi havia problema per

²⁵⁶¹ Fons Ismael Smith, (Biblioteca de Catalunya, Ms. 4833-4). Document del 24 de juny de 1951.

²⁵⁶² Sobre la figura de Jesús Pérez Rosales: BORRÀS, Maria Lluïsa. «El doctor Pérez Rosales, todo generosidad». DINS: *Coleccionistas de arte en Cataluña...*, p. 213-228. SIERRA, Roland. *Diccionario biográfico de sitgetans*. Sitges: L'Eco de Sitges, 1998, p. 430. GARCÍA TARGA, Jordi (coord.). *Col·lecció precolombina Pérez-Rosales*. Sitges: Consorci del Patrimoni de Sitges, 2001. PANYELLA, Vinyet. «La col·lecció Pérez-Rosales, un capítol de la història dels museus de Sitges». DINS: BASSEGODA, Bonaventura; DOMÈNECH, Ignasi (eds.). *Antiquaris, experts, col·leccionistes i museus...*, p. 177-204.

La dissolució de la col·lecció

exportar les sis obres sol·licitades i tramità el permís. Per fer-lo efectiu només faltava la signatura del ministre Javier Solana, qui dilatà el tràmit i en una reunió que mantingué amb Deering Danielson el tractà força malament.²⁵⁶³

Cansat d'esperar, el nord-americà contactà novament amb Rigol per comunicar-li que si l'assumpte es dilatava més en el temps es veuria obligat a trencar l'acord assolit i a treure les obres a subhasta. Des del Ministerio de Cultura no arribà el permís i finalment les obres del castell de Tamarit es vengueren a Sotheby's Madrid el juny de 1986. Va ser llavors quan el Museu de Bellas Artes de València, el Museo de Navarra i el Museu Nacional d'Art de Catalunya arribaren a un acord per repartir-se els lots que se subhastaren. Malauradament el desmembrament del que quedava a la col·lecció no s'acabà aquí, i en successius anys els Deering van vendre diversos objectes en solitari, arribant fins i tot a desfer-se del castell de Tamarit que passà a mans d'un particular. Va ser així com les ingerències polítiques impediren per segona vegada que el nom de Charles Deering, i també el de Miquel Utrillo, s'incorporessin al d'una institució catalana que els hi retés un merescut homenatge per la labor feta entre 1909 i 1921 a Catalunya.

²⁵⁶³ BORRÀS, Maria Lluïsa. «El desventurado caso del legado Deering». DINS: *Coleccionistas de arte en Cataluña...*, p. 52.

[Fig.8.7] Josep Clarà: *Retrat de Marion Deering* (1923, col·lecció particular)

[Fig.8.8] Josep Clarà: *Retrat de Marion Deering* (1923, col·lecció particular)

**[Fig.8.9] Josep Clarà: *Retrat de Barbara Deering*
(1923, Museu d'Olot, núm. inv. 7.239)**

**[Fig.8.10] Josep Clarà: *Retrat de Marion Deering*
(1923, Museu d'Olot, núm. inv. 7.238)**

**[Fig.8.11] Ramon Casas: *Retrat de Cyrus McCormick*
(1924, col·lecció particular).**

**[Fig.8.12] Ramon Casas: *Retrat de Mary Paul Welling*
(1924, Art Institute of Chicago, núm. inv. RX18550/2)**

**[Fig.8.13] Ramon Casas: *Retrat de Hattie Welling*
(1924, Art Institute of Chicago, núm. inv. RX18551)**

**[Fig.8.14] Ramon Casas: *Retrat de Mrs. John Paul Welling*
(1924, Art Institute of Chicago, núm. inv. RX18550/1)**

